

אלא שטוען "דידי חטפיי" — אמר רבי
אמי:

היכי נדידיננה דייני להאי דינא [כיצד ידונו דל-א
הדיינים דין זה, שקשה לדונו]!?

שמא תאמר דלישלם, כלומר, יחזיר החוטף
את הנסכא, וכדרך שהיינו אומרים אילו היו
שני עדים מעידים על החטיפה?

הרי ליכא תרי סהדי [אין שני עדים] על
החטיפה אלא עד אחד בלבד, ובמיגו שהיה
יכול לטעון "לא חטפתי", יש להאמינו גם
בטענת "דידי חטפיי".

שמא תאמר דליפטררה, ומשום מיגו זה
שהיה יכול לטעון "לא חטפתי"?

הרי איכא חד סהדא [יש עד אחד] המעיד על
החטיפה, ואילו היה טוען "לא חטפתי" הרי
היה צריך לישבע להכחישו.

שמא תאמר דלישתבע החוטף, היות והעד
מחייבו שבועה?

הא אמר, הרי מודה הוא שמיחטף חטפה,
ואילו העד הרי מחייבו שבועה שלא חטף

—

ואם כן הרי נמצא, דכיון דאמר החוטף
דחטפה, הוה ליה כגזלן אצל שאר שבועות

דמעשה בהוה גברא דחטף נסכא מחבריה
[מעשה באדם שחטף חתיכת כסף מחבירו],
אתא הנחטף לקמיה דרבי אמי, הוה יתיב
רבי אבא קמיה [יושב היה רבי אבא לפני]
דרבי אמי כשבא דין זה לפני רבי אמי:

אייתי הנחטף חד סהדא דמיחטף חטפא
מיניה, [לא היה לנחטף אלא עד אחד
שמעיד על חטיפת הנסכא]!

ואמר ליה החוטף לרבי אמי "אין חטפיי,
ומיהו דידי חטפיי, [אכן מודה אני במעשה
החטיפה, ומיהו את שלי חטפתי]".

ואילו היו באים שני עדים המעידים על
החטיפה, כי אז אין הוא נאמן לומר "דידי
חטפיי".⁽⁸⁾

ואילו לא היה אפילו עד אחד המעיד על
החטיפה, כי אז היה זה נאמן לומר "דידי
חטפיי" ואף שמודה הוא בגוף החטיפה, כי
מיגו שהיה יכול לומר לא חטפתי, והיה
נאמן; אף כשטוען הוא "חטפתי ושלי
חטפתי", הרי הוא נאמן.

ואילו היה עד אחד מעיד על החטיפה, והיה
זה טוען: "לא חטפתי", היה נאמן לישבע
להכחיש את העד.

אך במקרה זה שלא היה אלא עד אחד על
החטיפה, ואין החוטף מכחיש את החטיפה,

אם כן יש לו עדים, ד"העמד ממון על חזקתו",
וזה המוחזק בו אין אדם יכול להוציא ממנו בלי
ראיה".

ובפשוטו, עיקר הטעם שאינו נאמן לטעון כן,
הוא משום ש"חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו
שלו", וכן נקטו האחרונים.

"ודומיא בעלמא מדמינן אותו" לנסכא דרבי
אבא; וצריך תלמוד לפירוש זה לבאר את המשך
הגמרא לקמן לד א "אמר ליה אביי מי דמי"
ראה שם.

8. לשון הרשב"ם הוא: "שאין אדם נאמן לחטוף
דבר מיד חברו, ולומר "שלי אני חוטף", אלא

שאינו יכול לישבע להכחיש את העד, משום שפסול הוא לישבעה (1) —
ואם כן כיצד נדון דין זה?!
אמר ליה רבי אבא לרבי אמי:

הוי חוטף זה מחויב שבועה בגין העד,
שאינו יכול לישבע שהרי אינו מכחישו —
וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע, הרי
זה משלם. (2)

1. נתבאר על פי הרשב"ם; ורבינו יונה פירש "כיון דעד אחד מעיד שהוא גולן ואין זה מכחישו, הוה ליה כגולן בפני שני עדים, דאינו יכול לטעון דידי חטפיי", ראה שם; והרשב"א כתב "כיון דמדודי למאי דקא מסהיד סהדא, אי אפשר לאשבועיה ולמיפטריה בהכין, דהוה ליה כאילו גול באפי תרי, דלא מהניא ליה שבועתיה למיפטריה".

2. א. דין "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" מחלוקת היא בגמרא בשבועות מז א, ולדעת רב ושמואל אין אומרים "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", ואף כאן לדעתם אין הוא משלם; ונפקא מינה עוד במחלוקת זו, באופן שהודה במקצת על חיוב שתובעו חבירו, ואולם אין הוא כופר בשאר, אלא אומר הוא "איני יודע", ואף בזה נחלקו רבי אבא ורב ושמואל, אם צריך הוא לשלם מתוך שאינו יכול לישבע, או שפטור הוא. ב. נתקשו הראשונים והאחרונים: איך אפשר לחייבו "מתוך שאינו יכול לישבע", והרי סוף סוף יש לו מיגו להאמינו שאת שלו הוא חטף, כי אילו היה רוצה היה נשבע להכחיש את העד?! וכישוב קושיא זו האריכו הראשונים והאחרונים, ויובא כאן אחד הפירושים שנאמרו בסוגיא ב"קהלות יעקב" [סימן כה בנדמ"ח]:

ניחזי אנן: כשעד אחד מעיד לחייב את ראובן, וראובן מודה לדבריו, הנה למאן דאמר "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" אין צריך לנו לחייבו לראובן מכח "הודאת בעל דין", אלא כיון דאינו נשבע להכחיש את העד, ממילא מחוייב על פי העד מדין "מתוך שאינו יכול

לישבע משלם", אבל למאן דאמר דלא אמרינן "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", הנה היכא דמורה לדברי העד אין חיובו אלא מכח "הודאת בעל דין" ולא מכח דברי העד; וזכינו לדין, דבהאי עובדא דנסכא דרבי אבא, מה שאין מזכין את החוטף לומר שמא לא חטף, הוא לפי רבי אבא משום עדות העד ומדין "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", ולרב ושמואל דלית להו "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", אין חיובו אלא מכח הודאת עצמו, שהודה שחטף, ד"הודאת בעל דין כמאה עדים".

והנה ידוע, שענין "מיגו" וענין "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" הם שני ענינים נפרדים, והחילוק בין מיגו ל"הפה שאסר הוא הפה שהתיר" הוא כך, שב"מיגו דאי בעי טעינן" היינו שאותה טענה שאילו רצה היה טוען, הרי שכל כמה שלא טען אין אנו חוששים לה, וכגון שומר הטוען "החזרת" שהוא נאמן במיגו ד"נאנסו", הרי כל כמה שלא אמר "נאנסו" אין אנו חוששין לנאנסו, ולא משום שהוא עצמו מודה דלא נאנסו, וכן כיוצא בזה, אבל "הפה שאסר הוא הפה שהתיר" הוא באופן שאותה טענה שהיה יכול לטעון, גם אנחנו מסתפקים בה וחוששין לה, ורק חשום הודאת פיו שאינו כן על ידי זה נסתלק אותו חשש, ועל פיו הוא דבאנו לחייבו, ובזה אמרינן, דכיון שכל חיובו הוא רק משום דבריו, והרי הוא מוסיף דברים המזכים אותו ו"הפה שאסר הוא הפה שהתיר", לכן אי אפשר לחייבו על פיו יותר ממה שהוא אומר בכל טענותיו ביחד; הכלל: דב"מיגו" אי מסלקינן כל דבריו היה מתחייב, וב"הפה שאסר הוא הפה

ואף נידון דידן שבא עד אחד על אכילת שלש שנים, דומה הוא לענין "נסכא דרבי אבא", שהרי יש לפנינו עד אחד שהוא אכל פירות, והוא אינו יכול לישבע להכחישו כי מודה הוא באכילה, אלא שטוען "שלי

אכלתי", ואם כן היה לנו לומר: מתוך שאינו יכול לישבע, משלם את הפירות שאכל.⁽³⁾ אמר להו אביי לרבנן שהיו מחייבים אותו להחזיר את הפירות שאכל, וכדין נסכא דרבי אבא:

שהתיר" אם תסלק כל דבריו היה פטור, ורק על פיו באנו לחייבו, ומשום הכי אלים יתו "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", דממה נפשך: אם תאמינהו נאמינו בכל, ואם לאו לא נאמינו כלל, מה שאין כן ב"מיגו", שאם תסלק כל דבריו הוא חייב, ורק משום שעל כל פנים יש לו עצה לזכות באנו להאמינו, שזה הוא הוכחה דמסתמא האמת כדבריו, וזה קיל טובא מ"הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

ומעתה, הנה בהאי נסכא דרבי אבא למאן דאמר "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", כשבאנו לחייבו מטעם החטיפה, זה הרי נעשה על פי העד משום "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", ואם נבוא להאמינו ד"דידי חטפתי" ב"מיגו" דאי בעי מכחיש את העד אין זה אלא מיגו ולא "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", דענין החטיפה אינו נחלט מכח הודאתו, ובזה כבר כתבו הראשונים דאין זה "מיגו" טוב, כי אינו מעיז להכחיש את העד, אבל למאן דאמר דלא אמרינן "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", דלדידיה נתבאר שעיקר ענין החטיפה אינו נחלט לנו אלא מכח הודאתו משום ד"הודאת בעל דין כמאה עדים" ואם כן כשטוען "דידי חטפתי" הוי "הפה שאסר", וזה אמרינן שפיר גם במקום שקשה לו להעזי, דמכל מקום כיון שכל חיובו אינו אלא על פיו, הא פיו קאמר דידי חטפתי, עד כאן דברי ה"קהלות יעקב", [ובאופן דומה ביאר ב"אבן האזל" [שכירות פרק יא], דמיגו אינו מועיל כנגד חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו, מה שאין כן "הפה שאסר הוא הפה

שהתיר" מועיל אפילו כנגד חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו].

[ומיהו אכתי לשון הגמרא צריך ביאור: דקאמר "לישלם ליכא תרי סהדי, ליפטריה איכא חד סהדא", ופירש הרשב"ם "לישלם ליכא תרי סהדי: דחטף, ובמיגו דאי בעי למימר לא חטפי, מהימן נמי למימר דידי חטפי; ליפטריה: מלשלם משום האי מיגו, איכא חד סהדא, ואי אמר לא חטפי הוה בעי לאישתבועי להכחיש את העד", ולכאורה דברי הגמרא סותרים, דמתחלה אמרינן שאי אפשר לחייבו משום שיש לו מיגו, ושוב אנו אומרים שאי אפשר לפוטרו משום שאין לו מיגו!].

3. לכאורה תמוה מאד [וכפי שאכן הקשתה הגמרא], שהרי אם נקבל את דברי העד שאכן אכל זה שלש שנים הרי יזכה אף בקרקע ואיך נחייב אותו על אכילת פירות של שלש שנים! ? וראה מה שכתבו בזה התוספות בד"ה היינו, ולשון רבינו יונה בד"ה א"ל ר"א, הוא: "הם כך היו סבורין, דכיון דהדרא ארעא בעידי אבות, ואי אפשר למחזיק לזכות בה בעד אחד, הרי אנו מחייבין אותו על הפירות בעדותו, ואמרינן דאכלינהו לפירי תלת שנין בגזלנותא, ומכח חזקת הקרקע אנו דנין כך בעדות העד, אף על פי שאם היו שנים מעידים על אכילת פירות שלש שנים, היה זה זוכה בקרקע ופירותיו".

ב. לשון הרשב"ם בסוגיא זו צריך ביאור, וה לשונו: הכא נמי איכא למימר כי האי גוונא: כי הוה תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינן לה

מי דמי, וכי יש לדמות אופן זה, למקרה של נסכא דרבי אבא?!?

התם — גבי נסכא דרבי אבא — **סהדא לאורועי קאתי** [העד בא להרע את כוחו של החוטף], שהרי לפי עדותו חייב הוא להחזיר את הנסכא, **וכי אתי אחריונא בהדיה, מפקינן לה מיניה**, [ואילו היה בא עד נוסף המעיד כמותו, הלוא היינו מוציאים את הנסכא מידי החוטף].

ואילו **הבא** — גבי עד אחד על חזקת שלש שנים — הלוא העד **לסיועי** למחזיק **קא אתי**, שהרי לפי עדותו החזיק בה זה שלש שנים ונאמן הוא בטענתו; **וכי אתא אחריונא מוקמינן לה בדיה**, [אילו היה בא עד נוסף המעיד כעד זה, הלוא היינו מעמידים את הקרקע בידו של המחזיק].

כלומר, הניחא באופן שדיבר בו רבי אבא, הרי מכח דברי העד יש לנו לחייבו, אבל כאן, הרי אם נקבל את דברי העד אין הוא מחוייב כלל, שהרי הוא אכל שלש שני חזקה והקרקע היא שלו, ואין לדון כאן חיוב שבועה כלל.

אלא אי דמויא הא דרבי אבא, אם רוצה אתה לידע לאיזה אופן דומה המקרה של נסכא דרבי אבא, ויהיה דינו כמותו? לאופן הבא הוא דומה:

לחד סהדא ולתרתני שני ולפירי!

כלומר, כגון שבא עד אחד והעיד על פלוני שאכל פירות שדהו של אחר שתי שנים,⁽⁴⁾ והאוכל טוען: אכן אכלתי, ברם את שלי אכלתי, כי קניתי ממך — באופן זה אכן

סהדא"; ומבואר שלפי האמת הנידון כאן הוא "קרקע" ואם כן הרי צריך ביאור מה שייך לדון כאן "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", והרי אין נשבעין על הקרקעות!?

4. לשון הרשב"ם הוא "ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין, וכגון שמעיד שלא אכל כי אם שתי שנים דלאו לסיועי קאתי"; וחידוש יש בדבריו, שאם בא העד והעיד שאכל שתי שנים ואינו יודע אם אכלה שלישית או לא, כי אז לא נאמר שהעד מחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם; [וראה מה שהביא הרשב"א לעיל לג ב בשם הרשב"ם על דברי רב נחמן שאמר "הדרא ארעא והדרא פירי", ומה שכתב עליו הרשב"א]. וכל שכן שמוכח מדבריו, שאם העיד העד על שלש שנים של אכילת פירות, אין אנו אומרים: נקבל את עדות העד על שלש שנים אכילה פחות יום, ונחייבנו פירות של שלש שנים

בידא דלוקח, ליכא סהדי דאכלה שני חזקה מפקינן לה מיניה ומהדרינן למרה, איכא חד סהדא דאכלה שלש שנין, לישתבע דעד אחד לשבועה קם אתי, אפילו לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד סהדא, דלא כפר ליה אלא מודי ליה דאכל, וטוען "אין אכלי וידי אכלי".

ויש לעיין: מה הוא זה שכתב הרשב"ם "כי הוו תרי סהדי דאכלה שני חזקה מוקמינן לה בידא דלוקח", והרי אם כן כדאיכא חד סהדא נמי אי אפשר לחייבו, וגבי נסכא דרבי אבא לא כן אמרו, אלא דכי איכא תרי סהדי היינו מחייבין אותו והוא סברא לומר שלכן כשיש עד אחד נחייב אותו שבועה, אבל אם כשיש שני עדים הרי הוא זוכה, אין זו סיבה שנחייבנו שבועה כשבא עד אחד!?

ועוד צריך ביאור מה שכתב הרשב"ם "אפילו לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד

מעשה בהחזקת ארכא דהו מינצו עלה כי תל-ב
 תרי, האי אמר "דידי היא", והאי אמר "דידי
 היא", [מעשה בספינה בנהר, שהיו
 מתעצמים עליה שנים של מי היא] —

יהא האוכל חייב לשלם את פירות שתי
 השנים, שהרי לפי עדותו של העד הרי הוא
 חייב בתשלום פירות שתי השנים שאכל,
 ומתוך שאינו יכול לישבע משלם.⁽⁵⁾

פחות יום.

אביהם, אלא "שבועה שלא פקדנו אבא", אלמא
 [מוכח מדברי רב ושמואל] הואיל ומחוייב
 שבועה שלא התקבלתי חוב זה, ויתומין אין
 יכולין לישבע כן אלא "שלא פקדנו אבא" ואין
 זו שבועה המוטלת על אביהן, וגם יתומים של
 לזה אין יכולין לישבע שפרעו אביהם, קא אמרי
 רב ושמואל שלא יפרע, אלמא המחוייב שבועה
 ואינו יכול לישבע לא זה ולא זה, סבירא לרב
 ושמואל "חזרה שבועה לסיני" ואין כאן לא
 שבועה ולא פרעון, ואילו רבי אבא פליג עליהו,
 ואמר: יורשין נשבעין שבועת יורשים ונטליין,
 דלא סבירא ליה לרב ושמואל, [דברי הרשב"ם
 בכל זה הם על פי דברי הגמרא בשבועות מז א,
 ועל פי פירושו של רש"י שם, ראה שם, ואין כאן
 המקום להאריך בביאור שיטת רש"י בהוכחת
 הגמרא מרב ושמואל שאין הם סוברים "מתוך
 שאינו יכול לישבע משלם", ואמרינן התם האי
 דינא דעבד כרבי אבא עבד דעבד כרב ושמואל
 עבד [ואם כן למה מגבואר כאן שהלכה כרבי
 אבא?!], אפילו הכי הלכתא כרבי אבא ולא כרב
 ושמואל [משום] דאמרינן התם "הבו דלא
 להוסיף עלה" [והיינו, ד]עשו תקנה שלא להוסיף
 על דברי רב ושמואל ללמוד מדין זה דיתומין מן
 היתומים לשאר דינין, ולומר "חזרה שבועה
 לסיני", דבדין זה לבדו דיתומין מן היתומין הוא
 דקיימא לן כרב ושמואל בדיעבד משום תקנת
 יתומין בני לזה, דחסינן עליהו שלא למפרע מהן
 בלא שבועה מעלייתא, אבל בשאר דינין קיימא
 לן כרבי אבא דהמחוייב שבועה ואינו יכול
 לישבע — משלם, וגם רבינו חננאל פסק
 דהלכתא כרבי אבא.

5. כתב הרשב"ם: וקיימא לן בהא כרבי אבא,
 מדיליף אביי מינה; ואף על גב דפליגי עליה
 [דרבי אבא] רב ושמואל בפרק כל הנשבעין,
 דאמרי: [אם היו התובע והנתבע חשודים על
 השבועה] חזרה שבועה לסיני, והמוציא מחבירו
 עליו הראיה, [פירוש: ואילו לרבי אבא הסובר
 "מתוך שאינו יכול לישבע משלם", כי אז
 בשניהם חשודים על השבועה, הדין הוא "חזרה
 שבועה למחוייב לה, ומתוך שאינו יכול לישבע
 משלם", כמבואר בגמרא בשבועות מז א].

ותנן נמי התם: וכן היתומין [של המלוה
 הבאים ליפרע] מן היתומים [של הלוה] לא
 יפרעו אלא בשבועה [כשם שאביהם היה צריך
 לישבע — כשבא ליפרע מן היתומים — שלא
 פרעו אביהם של יתומים; ומיהו אין הם נשבעים
 כמו אביהם, שאילו אביהם היה נשבע שלא
 נפרע, והיתומים שלו הרי אינם יודעים אם נפרע
 אביהם, ונשבעים הם "שבועה שלא פקדנו אבא
 ששטר זה פרוע", ורב ושמואל דאמרי תרוייהו:
 לא שנו — שיתומי המלוה יכולים ליפרע מן
 היתומים של הלוה על ידי "שבועה שלא פקדנו
 אבא" — אלא שמת מלוה בחיי הלוה, [ועדיין
 לא נתחייב אביהם שבועה כלל], אבל מת לזה
 בחיי מלוה [לא יפרעו יתומיו אפילו בשבועה,
 ומשום ש]כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה
 ואין אדם מוריש שבועה לבניו ממון שהוא
 מחוייב עליו שבועה, [כלומר, היות וכבר נתחייב
 האב שבועה ליתומי הלוה, אין בניו יכולים
 ליפרע חוב זה, שהרי אין הם יכולים לישבע כמו